

A Magyar Nemzet vitafóruma

Szakszerű helyreigazítás vagy egyoldalú kritika?

MEGTISZTELO TERJEDELEMBEN foglalkozik *Öt nemzedék* című vázlatom (*Magyar Nemzet*, 1982. január 10.) néhány sorával *Oltványi Ambrus* „Reformkonzervativizmus vagy felvilágosodott liberalizmus?” címet viselő hozzászólásában (*Magyar Nemzet*, 1982. január 28.) tarthatatlannak állítja be ama fölfogásomat, amely szerint Széchenyi István és Eötvös József munkássága a szokásosan reformkonzervativizmusnak nevezett eszmétörténeti vonulat részét képezi. Oltványi a Széchenyi- és Eötvös-filológia elismert, kiváló művelője; mostani kategorikus bírálatá azonban nem tárgyi szempontokon, hanem vitatható interpretációkon nyugszik.

Oltványi szerint a reformkonzervativizmus „egyértelműen szembefordul... az értelemben és a szabadságba vetett hittel”. Ez nincs így. Burke, a reformkonzervativizmus első klasszikusa, éppen sággal a *rational liberty*, az „esszerű szabadság” híve, mint ahogy német fordítója, Gentz is a *vernünftige Freiheit*-et hirdeti, a francia forradalom irracionális — analízis nélküli, érzelmekre ható — szabadságfogalmával szemben. Nem igaz az sem, hogy Gentz, mint Oltványi írja, „a középkort visszasovárgó” figura lett volna. Burke-fordításának bevezetésében azt olvassuk, hogy az

tívvá — mint például George Barany véli —, vagy pedig, mint például Iványi-Grünwald írja, már a *Hitel* megírásának idején is a „haladó konzervativizmus” képviselője volt. Magam az utóbbi nézethez csatlakozom, mivel úgy látom, hogy jóllehet történeti-politikai síkon Széchenyi nézeti bizonyos természetszerű változékonyságot mutatnak, ember-és világfölfogása — ha tetszik, filozófiája — az 1820-as évektől kezdve konzervatív képletekben állandósul.

Oltványi idézi a naplók néhány helyét, úgymond Széchenyi fölvilágosodott liberalizmusát bizonyítandó. Ám kell-e hangsúlyozni, hogy a szabad asszociációk e több ezer oldalas, neurotikus tömegéből bármilyen Széchenyi-kép alátámasztására találhatók idézetek? Oltványi súlyt fektet az 1819. november 5-i naplófölgjegyzésre, melyben Széchenyi az apai ház ájtatos légkörétől distanciálja magát. Nem utal azonban a néhány hónappal korábbi, április 19-i nevezetes fölgjegyzésre, mely erős katolikus élményt tükröz („Vallásom legalább egyszer egy évben gyónást parancsol és szent áldozást. Ezt többé elmulasztani sosem fogom, és mostantól fogva mindent pontosan, de kételyek nélkül és nem túlhajtva fogok betartani. ... Vallásomban a teljes és tökéletes alázat érzését megérez-

a francia vagy német fölvilágosodás nézetrendszerébe.

EÖTVÖS JÓZSEF pályája nem nélkülöz éles fordulatokat, és Oltványinak, természetesen, igaza van, midőn ezen pálya bizonyos szakaszait a liberalizmus eszmekörével hozza kapcsolatba. Ám Eötvös mint politikai gondolkodó mindenképp elött az *Uralkodó Eszmék* szerzőjét jelenti, vagyis a vita ennek a munkának az értelmezése körül folya — ha eltérő értelmezésekre itt egyáltalán tér nyílnék. De nem nyílnak, a könyv szövege (mely Oltványi jóvoltából most végre használható magyar kiadásban olvasható) tökéletesen egyértelmű, tartalmáról nem, legfőképp elnevezésekről lehet vitatkozni. A „fékek és ellensúlyok” rendszerének Oltványi által említett eszméje az *angol alkotmányosság* önreflexióiból származott át a kontinensre — „liberális” eszme abban az értelemben, ahogy pl. Burke-öt

egykor liberális gondolkodónak neveztek, tehát éppenséggel nem a „fölvilágosodott” liberalizmus értelmében. És nagyon igaz, hogy — mint Oltványi írja — „az *Uralkodó Eszmék* szerzője mintegy a liberalizmus önvizsgálatát végzi el”. Ám azzal az eredménnyel, hogy szembeállítja „szabadság és egyenlőség” francia és angol fölfogását, hogy az úgymond valóban liberális értékek forrását a kereszténységben jelöli meg, hogy a szerves-fokozatos társadalomalakulás elvének alapjára helyezkedik, s hogy a felsőház, az arisztokrácia, az örökletes monarchia mélyebb értelméről beszél. Oltványi azt írja, hogy az Eötvöst 1848-ban ért csalódások nyomot hagytak a könyv „hangvételén”. Nyilván. De érvei ettől sem kevésbé érdekesek, sem — adott esetben — kevésbé érvényesek nem lettek. A csalódás olykor jó tanácsadó.

Nyíri Kristóf

SZ.

DAS

írása

rumé

jelen

gimn

ellen

hogy

szell

ellen

ideál

ció”,

vány

igye

a ha

lelki

gari,

mind

forg

ellen

olya

írás

mélt

tet.

So

Java

MAGYAR, sem lág-, sem ban nem, tesen turis ságú orsz különösen, lődés ideg amelyről ság beszé értékelésé Nemzet-br tunk táj Nemcsal eredmény

